

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ВВЕДЕНО В ДІЮ:

Наказом ректора ХНЕУ ім. С. Кузнеця
від 17.12.2024 р. № 357

Володимир ПІНОМАРЕНКО

УХВАЛЕНО:

Рішенням Вченої ради ХНЕУ
ім. С.Кузнеця
від 17.12.2024 р.
протокол № 15

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ВІДКРИТУ НАУКУ
У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Харків – 2024

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Положення про відкриту науку у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (далі - Положення) регулює відносини щодо відкритого доступу до наукових публікацій, науково-дослідних робіт, дослідницьких даних, препринтів та інших результатів наукової та науково-технічної діяльності, що створюються у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (далі - Університет), а також порядок взаємодії суб'єктів відкритої науки та елементів інфраструктури відкритої науки Університету.

1.2. Положення розроблено відповідно до Конституції України, з урахуванням законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну інформацію», «Про авторське право і суміжні права», «Про вищу освіту»; Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) (наказ МОН України № 167 від 10.02.2021 р.); Національного плану щодо відкритої науки (затвердженого розпорядженням КМУ від 8 жовтня 2022 р. № 892-р); Рекомендацій ЮНЕСКО щодо відкритої науки (2021 р.); Стратегії розвитку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця на 2020 – 2027 рр.; Регламенту перевірки на унікальність академічних текстів здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ХНЕУ ім. С. Кузнеця навчально-методичним відділом; Кодексу академічної доброчесності ХНЕУ ім. С. Кузнеця; Положення про інституційний репозитарій ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

1.3 Положення базується на принципах відкритої науки та відкритого доступу, визначених: Директивою 2001/29/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві; Директивою (ЄС) 2019/790 Європейського Парламенту і Ради від 17 квітня 2019 року про авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку та про внесення змін до Директив 96/9/ЄК та 2001/29/ЄК; Директивою (ЄС) 2019/1024 Європейського Парламенту і Ради від 20 червня 2019 року про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору (переглянута); Регламентом (ЄС) 2021/695 Європейського Парламенту і Ради від 28 квітня 2021 року про заснування Горизонт Європа – Рамкової програми з досліджень та інновацій, що встановлює її правила для участі та поширення і скасовує Регламенти (ЄС) № 1290/2013 та (ЄС) № 1291/2013.

1.4. Положення поширюється на всю діяльність Університету, зокрема освітній процес і наукову діяльність, на всіх дослідників Університету та на результати наукової, науково-технічної й науково-педагогічної діяльності, проведеної з використанням ресурсів Університету.

1.5. У Положенні терміни вживаються у таких значеннях:

1) автор – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір і якій належить авторське право щодо твору відповідно до Конституції України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право і суміжні права» чи договору;

2) академічний текст – авторський твір наукового, науково-технічного та навчального характеру у формі дисертації, кваліфікаційної випускної роботи, наукового видання, наукової статті, звіту у сфері наукової і науково-технічної діяльності, депонованої наукової роботи, підручника, навчального посібника, інших науково- і навчально-методичних праць;

3) база даних (компіляція даних) – сукупність творів, даних або будь-якої іншої інформації у довільній формі, що розташовані у систематизованому або упорядкованому вигляді, що можуть бути доступні за допомогою спеціальної пошукової системи та/або на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»);

4) відкрита наука – підхід до здійснення наукової й науково-технічної діяльності, який передбачає забезпечення доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури, наукових результатів і науково-технічної інформації з можливістю їх багаторазового використання, обміну й розповсюдження за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з метою прискорення науково-технічного та суспільного розвитку, поглиблення співпраці між вченими тощо;

5) відкритий доступ – сукупність практик, що застосовуються для організації безперешкодного й оперативного доступу до наукових результатів і науково-технічної інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;

6) відкриті дослідницькі дані – дані, які є у вільному доступі в Інтернеті та можуть бути завантажені, скопійовані, проаналізовані, повторно оброблені або використані для будь-яких інших цілей будь-яким користувачем без фінансових, юридичних або технічних перешкод;

7) відкриті освітні ресурси – навчальні, освітні та дослідницькі матеріали на будь-якому носії (цифровому чи іншому), які є суспільним надбанням або опубліковані згідно з ліцензією відкритого доступу, яка надає третім сторонам

можливість безкоштовного доступу, повторного використання, перепризначення, адаптації і повторного розповсюдження без або з незначними обмеженнями;

8) відкрита дослідницька інфраструктура – дослідницька інфраструктура загального користування (віртуальна, розподілена (організована мережа ресурсів) чи фізична), включаючи базове наукове обладнання чи інструменти, ресурси, засновані на знаннях, та необхідні для підтримки відкритої науки та задоволення потреб різноманітних спільнот ((колекції, журнали та платформи для публікацій з відкритим доступом, сховища, архіви наукових даних, бази даних для зберігання дослідницької інформації, відкриті наукометричні та бібліометричні системи для оцінки та аналізу знань за галузями науки, відкриті інфраструктури обробки даних, які дозволяють колективний та мультидисциплінарний аналіз даних, об'єкти цифрової інфраструктури).

9) вчений – фізична особа (громадянин України, іноземець або особа без громадянства), яка має вищу освіту ступеня магістра та проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні результати;

10) дослідник – особа, яка перебуває у договірних відносинах з Університетом, у тому числі з педагогічними, науково-педагогічними працівниками, здобувачами вищої освіти Університету та іншими особами (зокрема відрядженими й запрошеними дослідниками), які користуються ресурсами Університету під час проведення наукових досліджень в Університеті чи за його межами;

11) дослідницькі дані – дані та/або метадані, зібрані та/або одержані в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень, які, зокрема, використовуються для підтвердження цих досліджень і отриманих наукових результатів;

12) інституційний репозитарій – електронний архів, що накопичує та забезпечує довготривале зберігання електронних версій публікацій та інших документів (творів), створених науковими, науково-педагогічними та педагогічними працівниками, здобувачами вищої освіти Університету або іншими особами, а також надає до них постійний безкоштовний повнотекстовий доступ через внутрішню мережу або мережу Інтернет;

13) інформаційні ресурси спільного користування – це сукупність інформаційних ресурсів державних органів, бібліотек, наукових установ, закладів вищої освіти, інших юридичних осіб, незалежно від їх форм власності,

які займаються науковою та / або науково-технічною діяльністю і з власниками яких укладено договори про їх спільне використання;

14) інформація з обмеженим доступом – конфіденційна, таємна та службова інформація, що включає державну чи комерційну таємницю, ноу-хау тощо;

15) наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань, основними формами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження;

16) наукова публікація – твір (стаття, тези, доповіді, матеріали наукових заходів) наукового характеру, що пройшов наукове рецензування та затвердження до друку вченою (науковою, науково-технічною, технічною) радою Університету та редакційно-видавниче опрацювання, містить результати наукової, науково-технічної діяльності;

17) науковий працівник – особа, яка за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно здійснює наукову, науково-технічну або науково-організаційну діяльність та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання;

18) науковий результат – нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо;

19) науковий службовий твір – твір наукового характеру, який створений працівником Університету у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом) і який містить певний науковий результат;

20) науково-організаційна діяльність – діяльність, що спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності;

21) науково-педагогічна діяльність – педагогічна діяльність у закладах вищої освіти, пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю;

22) науково-технічна діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання;

23) оптимізовані дослідницькі дані (FAIR-дані) – дані, які зберігаються в електронній формі й відповідають принципам належного управління дослідницькими даними (принципам FAIR);

24) обробка науково-технічної інформації – збір, реєстрація, накопичення, зберігання, використання, адаптування, зміна, оновлення, поширення (передача, реалізація, розповсюдження тощо), верифікація науково-технічної інформації;

25) препринт – твір наукового характеру, що містить результати наукової, науково-технічної діяльності, який не пройшов процедури наукового рецензування та редакційно-видавничого опрацювання і оприлюднений на інформаційному ресурсі відкритого доступу Університету;

26) FAIR-принципи – це набір принципів, що забезпечують відшукуваність (Findable), доступність (Accessible), сумісність (Interoperable) та повторне використання (Reusable) даних досліджень.

II. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В УНІВЕРСИТЕТІ

2.1. Метою впровадження та розвитку відкритої науки в Університеті є забезпечення відшукуваності, доступності, сумісності, повторного використання й відкритого обміну дослідницькими даними та науковими результатами, а також інтеграція Університету до європейського наукового, дослідницького й освітнього простору.

2.2. Завдання відкритої науки в Університеті:

забезпечення відкритого доступу до наукових результатів та дослідницьких даних;

забезпечення відкритого доступу до дослідницької інфраструктури;

створення умов для проведення ефективної роботи з дослідницькими даними та об'єктами дослідницької інфраструктури, що наявні у відкритому доступі;

популяризація науки, поширення наукових знань та залучення наукових, науково-педагогічних працівників й здобувачів вищої освіти до участі в науковій та науково-технічній діяльності

забезпечення неупередженого оцінювання якості наукової та науково-технічної діяльності;

підвищення рівня поінформованості та формування компетентності з питань відкритої науки.

III. ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

3.1. Працівники та здобувачі вищої освіти в Університеті повинні керуватися в академічній, науковій та науково-технічній діяльності цінностями й принципами відкритої науки.

3.2. Цінності відкритої науки, якими керується Університет:

якість і добросовісність – відкрита наука базується на повазі до академічних свобод і прав людини, а також сприяє забезпеченню високої якості досліджень за допомогою об'єднання різноманітних джерел знань і надання вільного доступу до методів досліджень та наукових результатів, що створює умови для їх ретельного аналізу й перевірки з використанням прозорих процедур;

суспільна користь – як глобальне суспільне благо, відкрита наука має належати й приносити користь усьому людству. З цією метою наукові знання мають знаходитися у відкритому доступі, а наукові досягнення бути частиною суспільного надбання. Наукова практика повинна бути інклюзивною, стійкою й справедливою, зокрема щодо можливостей для отримання освіти та розвитку потенціалу;

справедливість і рівність – відкрита наука повинна відігравати важливу роль у забезпеченні рівних можливостей для дослідників із розвинутих країн і країн, що розвиваються, створюючи умови для справедливого й взаємовигідного обміну науковими ресурсами та результатами, а також умови для рівного доступу до наукових знань як тих, хто їх створює, так і тих, хто ними користується, незалежно від місцезнаходження, національності, раси, віку, статі, доходу, соціально-економічних умов, кар'єрного рівня, мови, релігії, інвалідності, міграційного статусу чи будь-яких інших підстав;

різноманітність та інклюзивність – відкрита наука повинна охоплювати різноманітні знання, практики, методи й процедури роботи, мови, результати та теми досліджень, що підтримують потреби і епістемічний плюралізм наукової спільноти загалом, різних дослідницьких колективів та окремих науковців, а також громадськості й носіїв знань за межами традиційного наукового співтовариства, включно з представниками корінних народів і місцевими громадами, а також соціальними суб'єктами з різних країн та регіонів за потреби.

3.3. Принципи відкритої науки, якими керується Університет:

прозорість, перевірка, критичний аналіз та відтворюваність – заохочення відкритості на всіх етапах наукової діяльності з метою посилення надійності й

точності наукових результатів, посилення впливу науки на суспільство та підвищення спроможності суспільства вирішувати складні взаємопов'язані завдання;

рівність можливостей – усі науковці, інші суб'єкти відкритої науки й зацікавлені сторони, незалежно від місця проживання, національності, раси, віку, статі, доходу, соціально-економічних умов, рівня кар'єри, дисципліни, мови, релігії, інвалідності, етнічної приналежності, міграційного статусу чи будь-яких інших підстав, мають право на рівні можливості, щоб отримати доступ до відкритої науки, зробити свій внесок та отримати користь;

відповідальність, повага та підзвітність – забезпечення підвищення відкритості, що сприяє посиленню відповідальності всіх суб'єктів, які залучені до відкритої науки. Забезпечення належного управління відкритою наукою через відповідальність та звітування перед учасниками освітнього процесу, своєчасне виявлення конфліктів інтересів і можливих соціальних та екологічних наслідків наукової діяльності, інтелектуальну чесність та повагу до етичних принципів і особливостей досліджень.

гнучкість – наявність різноманітних наукових систем, суб'єктів і ресурсів, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що сприятиме гнучкому реагуванню науковою та науково-технічною діяльністю на зміни зовнішнього середовища;

сталість розвитку – забезпечення максимальної ефективності й дієвості відкритої науки через забезпечення балансу між задоволенням сучасних потреб суспільства та збереженням ресурсів і можливостей. Відкриті наукові дослідження та їх результати повинні сприяти сталому розвитку суспільства в цілому, враховуючи екологічні, соціальні та економічні аспекти.

3.4. Університет забезпечує системну роботу, спрямовану на формування й розвиток культури відкритої науки в академічній та науковій спільноті.

IV. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВІДКРИТОЇ НАУКИ В УНІВЕРСИТЕТІ

4.1. Напрями впровадження та розвитку відкритої науки в Університеті: підтримка поширення, оприлюднення, інтерпретації й повторного використання результатів досліджень;

розвиток наукових досліджень Університету на засадах академічної доброчесності, академічної свободи, творчості та співпраці, відкритості, прозорості й доступності;

здійснення наукової та науково-технічної діяльності у взаємодії з освітнім процесом;

створення інновацій з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема через: відкритий доступ до наукових результатів і науково-технічної інформації; принципи належного управління дослідницькими даними (принципи FAIR); відкриті навчальні ресурси;

підвищення рівня обізнаності й формування компетентності щодо розвитку відкритої науки;

забезпечення доступу до наукових результатів у межах правових та етичних норм з урахуванням обставин, що можуть обмежувати відкритий доступ до наукових результатів (зокрема вимоги конфіденційності, договірні умови тощо);

створення умов для здійснення ефективної роботи з науково-технічною інформацією та об'єктами відкритої дослідницької інфраструктури;

популяризація відкритої науки й залучення спільноти Університету до участі в проєктах, спрямованих на впровадження принципів відкритої науки;

узгодження напрямів наукових досліджень із актуальними соціальними викликами, цінностями, суспільними потребами та очікуваннями;

сприяння поширенню інноваційної культури серед працівників Університету та здобувачів вищої освіти через участь у процесах генерації знань, дослідженнях, взаємодію з науковим співтовариством, використання результатів досліджень.

4.2. З метою розвитку інтересу до науки серед здобувачів вищої освіти, Університет сприяє їхній участі у наукових заходах, конференціях і тренінгах з питань відкритої науки.

4.3. Університет зобов'язується розвивати інституційну інфраструктуру, яка забезпечить ефективне впровадження відкритої науки, у тому числі через репозитарії наукових текстів і даних, платформи для обміну результатами досліджень.

4.4. Наукові дослідження, проведені в Університеті, здійснюються на засадах принципів FAIR, що забезпечують відтворюваність і доступність наукових даних.

4.5. Університет надає пріоритет відкритій публікації наукових праць, використовуючи варіанти ліцензії відкритого доступу (Creative Commons), що гарантує можливість повторного використання наукових даних.

V. ДОСТУП ДО НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ВІДКРИТОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УНІВЕРСИТЕТУ

- 5.1. Університет підтримує, розвиває та забезпечує безперешкодний доступ до відкритої дослідницької інфраструктури, що дозволяє накопичувати, зберігати та розповсюджувати наукові матеріали, дослідницькі дані та наукові результати.
- 5.2. Університет рекомендує дослідникам оприлюднювати свої результати в авторитетних міжнародних наукових виданнях у вигляді наукових статей, наукових доповідей або монографій на умовах відкритого доступу.
- 5.3. Умови доступу до наукових результатів, отриманих в ході досліджень за договорами, визначаються цими договорами. У разі розробки відкритих освітніх і наукових ресурсів у співпраці з персоналом інших установ, в угоді про співпрацю має визначатися частини контенту, що можуть бути у відкритому доступі.
- 5.4. Відкриті освітні, наукові ресурси та наукові результати публікуються та оприлюднюються через видавництво та/або інституційний репозитарій Університету.
- 5.5. Університет надає можливість працівникам та здобувачам вищої освіти безкоштовний доступ до міжнародних наукометричних баз даних.
- 5.6. Дослідницькі дані Університету додатково можуть також розміщуватися в інших репозитаріях, призначених для спільного архівування даних із різних інституцій.
- 5.7. Наукові праці, розроблені працівниками Університету для використання в освітньо-науковому процесі та оприлюднення, повинні мати цифровий ідентифікатор об'єкта – DOI (Digital Object Identifier), тобто бути загальнодоступними та розповсюджуватися у відкритому доступі за відкритою ліцензією.
- 5.8. Університет вимагає від дослідників забезпечувати безперешкодний доступ до наукових результатів, опублікованих у наукових виданнях без перешкод шляхом їх розміщення в інституційному репозитарії Університету.
- 5.9. Інформація про наукові дослідження Університету має зберігатися в електронному вигляді. Обробка, зберігання та використання інформації про наукові дослідження здійснюється за принципами FAIR.
- 5.10. Доступ до дослідницької інформації надається через репозитарій Університету для її безкоштовного багаторазового використання, збереження та розповсюдження за умови належного цитування джерел та викладення

наукових результатів у формі наукових доповідей, наукових звітів, наукових статей, монографічних досліджень тощо.

5.11. Доступ до дослідницької інформації та результатів наукових досліджень Університету може бути обмежено за обставин, визначених законодавством України та/або договорами щодо розповсюдження та використання цих даних.

VI. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЕТИКА

6.1. Університет рекомендує дослідникам зберігати права власності та авторські права на наукові результати, які можуть бути передані при укладанні видавничих угод і ліцензій, і передавати видавцеві лише права, необхідні для публікації.

6.2. Університет зобов'язується надавати допомогу дослідникам щодо ліцензування, отримання прав інтелектуальної власності на наукові результати та наукові тексти та оцінки ризиків передчасного розголошення інформації.

6.3. Приймаючи рішення про розповсюдження дослідницьких даних і наукових результатів відповідно до принципів відкритої науки, дослідники зобов'язані забезпечити, щоб дослідження не носило конфіденційного характеру, обмеженого доступу або не проводилося на договірних умовах, які перешкоджають відкритому доступу.

6.3. Наукові результати та відкриті освітні ресурси, до складу яких входять об'єкти інтелектуальної власності, можуть бути оприлюднені за умови отримання дозволу власника прав на таке використання в порядку, встановленому чинним законодавством.

6.4. Дослідники мають дотримуватися високих стандартів наукової етики та уникати будь-яких маніпуляцій дослідницькими даними, науковими результатами, оскільки це може підірвати довіру до дослідників, університетів та авторитет наукової діяльності в цілому.

6.5. Університет вимагає від усіх учасників наукової діяльності та освітнього процесу дотримання Кодексу академічної доброчесності Університету.

6.6. Університет рекомендує дослідникам враховувати, що ідентифікаційна інформація в результатах дослідження, включаючи прізвище та ініціали особи, не повинна надаватися у формі письмових описів, фотографій і схем, окрім випадків, коли ця інформація є необхідною для наукових цілей та

досліджень. У разі отримання інформованої згоди та/або згоди від суб'єкта персональних даних.

6.7. У разі потреби, до Положення можуть вноситися зміни та доповнення, які затверджуються Вченою радою Університету та вводяться в дію наказом ректора.

Начальник НДС

Ірина ЛИТОВЧЕНКО

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з наукової роботи
та міжнародного співробітництва

Тетяна ШТАЛЬ